

Fakultet za poslovne studije i pravo
Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo
Univerziteta „Union - Nikola Tesla“ u Beogradu
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić

Međunarodni naučni skup

**„NATO AGRESIJA NA SRJ
(REPUBLIKU SRBIJU)
DA SE VEČNO PAMTI“**

Zbornik radova

Beograd, 2024.

Izdavač

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd

Suizdavači

Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Beograd
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić

Za izdavača

Prof. dr Milan Radosavljević, dekan Fakulteta za poslovne studije i pravo

Urednik

Prof. dr Miodrag Gordić, Fakultet za poslovne studije i pravo

Dizajn korica

Damjan Silbaški

Priprema za štampu

Dušan Stamenović

Štampa

Štamparija Draslar List, Beograd

Godina

2024.

Tiraž: 50

Redakcija

Fakultet za poslovne studije i pravo,
Jurija Gagarina 149A
Staro sajmište 29
11070 Novi Beograd
Telefon: +381 11 31 31 246
mejl: izdavaštvo@fsp.edu.rs
www.fsp.edu.rs

ISBN 978-86-6102-136-7

Faculty for Business Studies and Law in Belgrade
Faculty for Information Technology and Engineering
University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade
Institute for Serbian Culture Priština - Leposavić

International scientific conference

**NATO AGGRESION ON FRY
(REPUBLIC OF SERBIA)
TO REMEMBER FOREVER**

Proceedings

Belgrade, 2024.

SADRŽAJ CONTENT

NAUČNI ODBOR / SCIENTIFIC COMMITTEE	5
ORGANIZACIONI ODBOR / ORGANISING COMMITTEE	7
RECENZENTI / REVIEWERS	9
PREDGOVOR	17
FOREWORD	19
НАЧЕЛО ПРАВНОГ ИНТЕРЕСА КОД ТУЖБИ ЗА УТВРЂЕЊЕ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА ЖИВОТ НАСТАЛЕ УСЛЕД ДЕЈСТВА ОСИРОМАШЕНОГ УРАНИЈУМА.	21
THE PRINCIPLE OF LEGAL INTEREST IN LAWSUITS FOR DETERMINING THE VIOLATION OF THE RIGHT TO LIFE DUE TO THE EFFECTS OF DEPLETED URANIUM.	22
<i>Срђан Алексић</i>	
ЕКОЛОШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ НАТО АГРЕСИЈЕ НА СРЈ	35
ENVIRONMENTAL CONSEQUENCES OF NATO AGGRESSION ON FRY	36
<i>Рајтомир Анђионових</i>	
ГЕОПОЛИТИЧКЕ ПОСЛЕДИЦЕ АГРЕСИЈЕ НАТО НА СР ЈУГОСЛАВИЈУ	47
GEOPOLITICAL CONSEQUENCES OF NATO AGGRESSION IN FR YUGOSLAVIA.	49
<i>Božidar Forca</i>	
МЕЂУНАРОДНОПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НАТО АГРЕСИЈЕ НА СР ЈУГОСЛАВИЈУ 1999 ПОСЛЕ ДВАДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА	73

INTERNATIONAL CONSEQUENCES OF NATO AGGRESSION ON SR YUGOSLAVIA IN 1999 AFTER TWENTY-FIVE YEARS	75
<i>Милош Јончић, Владан Јончић</i>	
ИСТОРИЈАТ, ОБУКА И БОРБЕНИ ПУТ 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ	107
HISTORY, TRAINING AND COMBAT PATH 63rd PARACHUTE BRIGADE	108
<i>Владица Крстић, Далибор Велојић</i>	
ПРАВНИ ЕФЕКТИ НАТО АГРЕСИЈЕ НА СРЈ ОДНОСНО СРБИЈУ ПО МЕЂУНАРОДНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	125
LEGAL EFFECTS OF NATO AGGRESSION ON FRY OR SERBIA ACCORDING TO THE INTERNATIONAL COMMUNITY	127
<i>Валентијина Манџукић, Бојан Маринковић</i>	
REGIONALNA PERCEPCIЈА ОТПОРА НАТО АГРЕСИЈИ НА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ	141
REGIONAL PERCEPTION OF RESISTANCE TO NATO AGGRESSION ON THE REPUBLIC OF SERBIA	143
<i>Јан Марчек, Драгољуб Секуловић, Слободан Шегрт</i>	
24 th MARCH 1999: A DARK ANNIVERSARY. THE ATTITUDE OF GREECE. RECOMMENDATIONS AND THE ISSUE OF STRATEGIC CHOICES.	169
24. МАРТ 1999: МРАЧНА ГОДИШЊИЦА. СТАВ ГРЧКЕ. ПРЕПОРУКЕ И ПИТАЊЕ СТРАТЕШКИХ ИЗБОРА	170
<i>Vasilios Martzoukos</i>	
ПОСЛЕДИЦЕ АГРЕСИЈЕ НАТО-а НА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ	177
THE CONSEQUENCES OF NATO AGGRESSION ON THE REPUBLIC OF SERBIA	179
<i>Зоран Миладиновић, Јован Гордић</i>	
СТАЊЕ ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА НА КОСОВУ ПОСЛЕ НАТО АГРЕСИЈЕ НА СР ЈУГОСЛАВИЈУ	203
HUMAN AND MINORITY RIGHTS IN KOSOVO AFTER THE NATO AGGRESSION IN FR YUGOSLAVIA	205
<i>Милена Милосављевић Стјевић</i>	

BAZDUHOLOVSTVO I PROTIVBAZDUŠNA ODBRANA VOJSCKE REPUBLIKE SRPSKE U RATU U BOSNI I HERCEGOVINI	227
AIR FORCE AND AIR DEFENSE OF THE ARMY OF THE REPUBLIKA SRPSKA IN THE WAR IN BOSNIA AND HERZEGOVINA	230
<i>Живомир Нинковић</i>	
NATO АГРЕСИЈА НА САВЕЗНУ РЕПУБЛИКУ ЈУГОСЛАВИЈУ – ПАРАДИГМАТСКИ И ДОКТРИНАРНИ АСПЕКТИ	243
NATO AGGRESSION AGAINST THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA – PARADIGMATIC AND DOCTRINAL ASPECTS	245
<i>Винко Пандуревић</i>	
UTICAJ ISKUSTVA IZ NATO АГРЕСИЈЕ НА САЗЕЗНУ РЕПУБЛИКУ ЈУГОСЛАВИЈУ НА ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА СИСТЕМА ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНЕ ОДБРАНЕ	291
THE INFLUENCE OF THE EXPERIENCE FROM NATO AGGRESSION ON THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA ON THE PERSPECTIVE OF THE DEVELOPMENT OF THE AIR DEFENSE SYSTEM	293
<i>Ivan Petrović, Miodrag Gordić</i>	
NATO АГРЕСИЈА I NJENE ТРАЈНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ПО РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ	313
NATO AGGRESSION AND ITS PERMANENT CONSEQUENCES FOR THE REPUBLIC OF SERBIA	315
<i>Ljupka Petrevska, Bojan Marinković, Ena Todorović</i>	
ПОСЛЕДИЦЕ NATO БОМБАРДОВАЊА SR ЈУГОСЛАВИЈЕ ОСИРОМАШЕНИМ УРАНИЈУМОМ	327
THE CONSEQUENCES OF THE NATO BOMBARDMENT OF SR YUGOSLAVIA WITH DEPLETED URANIUM	328
<i>Tamara Premović, Aleksandar Brčić</i>	
ПОСЛЕДИЦЕ NATO БОМБАРДОВАЊА НА ПОЛЈОПРИВРЕДУ I ПРЕХРАМБЕНУ ИНДУСТРИЈУ СРБИЈЕ	341

THE CONSEQUENCES OF NATO BOMBING ON THE AGRICULTURE AND FOOD INDUSTRY OF SERBIA.	342
<i>Tamara Premović, Aleksandra Gajdobranski</i>	
NATO BOMBARDOVANJE INDUSTRIJSKIH OBJEKATA SRBIJE.	357
NATO BOMBING OF INDUSTRIAL FACILITIES IN SERBIA	358
<i>Tamara Premović, Svetlana Premović</i>	
POSLEDICE NATO BOMBARDOVANJA NA ŽIVOTNU SREDINU I ŽIVI SVET.	381
THE CONSEQUENCES OF NATO BOMBING ON THE ENVIRONMENT AND THE LIVING WORLD	382
<i>Tamara Premović, Zoran Papović</i>	
NATO AGRESIJA NA SRJ SA OSVRTOM NA PRAVO, EKOLOGIJU, EKONOMIJU I LOGISTIKU	399
NATO AGGRESSION ON THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA REGARDING LAW, ECOLOGY, ECONOMY AND LOGISTICS . . .	402
<i>Milan Radosavljević, Bojan Zdravković, Maja Anđelković</i>	
МЕДИЦИНСКО-БИОЛОШКА И СОЦИПАТОЛОШКА ИСКУСТВА И ПОСЛЕДИЦЕ НАТО АГРЕСИЈЕ ИЛИ СУСРЕТА СА ЗЛОДУСИМА НОВОГ СВЕТСКОГ ПОРЕТКА	425
МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКИЙ И СОЦИОПАТОЛОГИЧЕСКИЙ ОПЫТ И ПОСЛЕДСТВИЯ АГРЕССИИ НАТО ИЛИ ВСТРЕЧИ СО ЗЛЫМИ ДУХАМИ НОВОГО МИРОВОГО ПОРЯДКА.	426
<i>Елизабетија Ристићановић</i>	
РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО И ПРОТИВВАЗДУШНА ОДБРАНА НА ТЕЖИШТУ УДАРА	437
WAR AVIATION AND AIR DEFENSE AT THE CENTER OF IMPACT.	439
<i>Сјасоје Смиљанић</i>	
SATELITI U PRIKUPLJANJU PODATAKA O SREDSTVIMA I OBJEKTIMA POSEBNE NAMENE I NJIHOVA ZAŠTITA U TOKU AGRESIJE NA SR JUGOSLAVIJU	453
SATELLITES IN THE COLLECTION OF DATA ON SPECIAL PURPOSE ASSETS AND OBJECTS AND THEIR	

PROTECTION DURING THE AGGRESSION IN FR YUGOSLAVIA	455
<i>Dragan Stević, Dragoljub Sekulović</i>	
EKOLOŠKE POSLEDICE NATO AGRESIJE NA AGRAR I ISHRANU VOJSKE REPUBLIKE SRBIJE	479
ENVIRONMENTAL CONSEQUENCES OF NATO AGGRESSION ON AGRICULTURE AND NUTRITION OF THE ARMY OF THE REPUBLIC OF SERBIA	480
<i>Branko Tešanović, Saša Jović</i>	
ОСИРОМАШЕНИ УРАНИЈУМ И НАТО АГРЕСИЈА 1999. ГОДИНЕ	499
DEPLETED URANIUM AND NATO AGGRESSION IN 1999	501
<i>Виолеџа Веселиновић, Предрај Гордић, Драјан Танчић</i>	

ИСТОРИЈАТ, ОБУКА И БОРБЕНИ ПУТ 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ

Владица Крстић¹
Далибор Велојић²

АПСТРАКТ

У раду је укратко приказан историјат 63. падобранске бригаде од оснивања 1944. године, до агресије НАТО пакта на Савезну Републику Југославију 1999. године. Пажња је посвећена и обуци, а нагласак је на борбеном путу ове јединице, односно, на сукобе деведесетих година. Као специјална јединица са најдужом традицијом, 63. падобранска бригада је свакако поставила параметре специјалног ратовања на просторима бивше Југославије, а њене старешине и војници су постављене задатке извршавали професионално уз минималне губитке.

Кључне речи: 63. падобранска бригада, Војска Југославије, НАТО агресија на СРЈ, специјалне јединице.

1 vkrstic@protonmail.com

2 Виши научни сарадник, Институт за српску културу Приштина, Лепосавић, Република Србија, e-mail: d.velojic@yahoo.com

HISTORY, TRAINING AND COMBAT PATH 63rd PARACHUTE BRIGADE

Vladica Krstić³
Dalibor Velojić⁴

ABSTRACT

The paper briefly presents the history of the 63rd Parachute Brigade from its establishment in 1944 until the NATO aggression against the Federal Republic of Yugoslavia in 1999. Attention is also paid to training, and the emphasis is on the combat path of this unit, that is, on the conflicts of the nineties. As a special unit with the longest tradition, the 63rd Parachute Brigade certainly set the parameters of special warfare in the territories of the former Yugoslavia, and its officers and soldiers carried out the assigned tasks professionally with minimal losses.

Keywords: 63rd Parachute Brigade, Army of Yugoslavia, NATO aggression on FRY, special forces.

3 vkrstic@protonmail.com

4 Senior research associate, Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić, Republic of Serbia, e-mail: d.velojic@yahoo.com

ПАДОБРАНСТВО У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

Идеја о формирању и развоју падобранских јединица у Југославији настала је тридесетих година XX века, углавном подстакнута дешавањима у Европи. Могућност десантирања елитних војника из ваздуха и извршавање задатака у позадини непријатеља показала се реалном већ на почетку Другог светског рата. У Војсци Краљевине Југославије формирана је 1. октобра 1939. године Падобранска школа, (ВА, П 17, к. 135, ф. 3, д. 28/1) у циљу стварања кадрова за будуће падобранске јединице (Јовић, 1995, 48). Школа је у почетку радила у Панчеву, да би касније премештена у Нови Сад (Влачић, Мицевски 2023, 26; видети: Бабац 2006). Наредних неколико месеци школа је обучила 25 полазника официра, подофицира и каплара, који су добили падобранска звања (ВА, П 17, к. 368, ф. 2, д. 8). Наређењем министра војске и морнарице од 11. марта 1941. године у Новом Саду формирана је 1. падобранска чета, (ВА, П 17, к. 210, ф. 1, д. 39/1) чија је формација предвиђала три јуришна вода и један пратећи, укупно 190 људи. Предвиђено бројно стање до почетка Априлског рата није достигнуто, као што нису ни остварени планови о формирању друге чете и евентуалном пресељењу у Ниш. Занимљиво је да су падобранске јединице у Краљевини Југославији сврстане у састав ваздухопловства, што је ближе немачкој доктрини, на супрот, рецимо, британској, која је првенство у регрутацији падобранаца давала копненој војсци.⁵

ИСТОРИЈАТ 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ

Први падобрански батаљон народноослободилачке војске Југославије формиран је 14. октобра 1944. године у војној бази Гравина, смештеној код малог италијанског градића Ђоја дел Коле, између Таранта и Барија. Након завршене основне падобранске обуке и специјалне диверзантске обуке, припадници првог падобранског батаљона пребачени су на територију Југославије како би се придружили борбеним активностима за ослобађање земље. Иако су њени порипадници су били прекаљени борци партизанских јединица, до краја рата та јединица није добила ниједан борбени задатак (Јовић 1995, 210-211).

5 У прилог томе иду и теорије немачких генерала Алберта Кеселринга и Курта Штудента уобличене у елаборатима о употреби падобранских јединица.

По ослобођењу, овај батаљон је. Недостатак материјалних услова, конкретно, транспортне авијације којом би се дсантирали падобранци, одредио је умногоме гашење падобранског батаљона.

Године 1946. побољшани су услови за обуку падобранаца, тако да је формиран падобрански курс, са падобранском компонентом. Овај курс обучавао је падобранце за потребе војске, али и полиције. Значајно је напоменути, да је курс заслужан за развој падобранства у Југославији, а прва група свршених инструктора бројала је 40 старешина (Јовић 2004, 18-19). Поменути 46. падобрански батаљон формиран је у складу са повећањем броја транспортних авиона, али и већим ангажовањем производних погона фабрике падобрана из Инђије. Батаљон је касније из Беле Цркве премештен у Нови Сад, где су и постојали услови за скакање, земаљску обуку и одржавање падобрана. Године 1951. батаљон је премештен у унутрашњост земље, Мостар, а услед погоршања односа Југославије и СССР (Јовић 2004, 20-22).

Повећањем броја старешина са падобранским звањем створени су и услови за повећањем формације падобранских јединица. У току 1952. године 46. падобрански батаљон подељен је на два дела, тако да је један део остао у МОСтару, а од другог формиран 63. падобрански батаљон са седиштем у Шапцу. Међутим, убрзо се јавила потреба за укрупњавањем падобранских јединица, тако да је наредбом Врховне команде оружаних снага број 200 од 5. фебруара 1953. године, у Шапцу је формирана 63. падобранска бригада. Постојање овакве јединице условљено је било повећањем материјалних ресурса. (Јовић 2004, 23-24). Индустрија падобрана је увелико функционисала, а тридесет транспортних авиона и јака ваздухопловна база давали су логистику овој јединици (Митровић 2002, 65). Падобранска бригада била је батаљонског састава и убрзо је пресељена из Шапца у Нови Сад.

Бригада је расформирана већ 1959. године, због неодлучности војног врха како треба употребити јединицу овакве врсте. Од људства бригаде формиран су 159. падобрански батаљон, са седиштем у Скопљу, затим 127. падобрански батаљон на Аеродрому "Батајница", а касније на старом Земунском аеродрому и 148. падобрански батаљон, који је формиран у Церкљу у Словенији. Батаљони су били потчињени обласним ваздухопловним командама. Тим батаљонима су придодате извиђачке чете, које су пре тога припадале армијама, а у оквиру борбене обуке, оспособљене биле за извођење падобранских скокова. То је и условило даљу трансформацију падобранских јединица са пешадијске ка извиђачкој, а касније и диверзанрској компоненти.

Еволуција развоја падобранских јединица довела је 1964. године и до формирања Падобранског наставног центра од 159. и 127. падобранског батаљона. Центар је смештен у Нишу и остао је до формирања 63. падобранске бригаде.

Петог децембра 1967. године поново је формирана 63. падобранска бригада, која је до данас смештана у Нишу. Организација 63. падобранске бригаде одсликавала је намеру за савременим начином ратовања и сходно томе била четног састава.

Упериоду од 2006. године до 2020. године постојао је је 63. падобраски батаљон у оквиру Специјалне бригаде Војске Србије, да би се маја 2020. године поново формирала 63. падобранска бригада.

ОБУКА

Команда Ратног ваздухопловства је у периоду седамдесетих и осамдесетих година увела је иновације у процес борбене обуке. Циљ иновација био је унапређивање старих и опробаних метода, тако да су се резултати у падобранској и осталим специјалистичким обукама побољшали, услед извођења на савремен начин.

„Заправо, први значајнији скок ка вишем квалитету обуке начињен је још 1970. године, када је група старешина била упућена у Ташкент (Совјетски Савез) ради усавршавања. С њима су били и падобранци ваздухопловног савеза Југославије. Захваљујући њим искуствима, екипа је сазрела за врхунске резултате.“

Нови квалитет особљавања који је тада остварен у 63. падобранској бригади очигледовао се и у савременим резултатима падобранске екипе. Највећи савремена домаћа падобранска екипа Ратног ваздухопловства и противваздушне одбране досегила је још једном седамдесетих година и одржавала јаку дисциплину деценију.

Прва половина седамдесетих година обележена је интензивним учешћем падобранске бригаде на маневрима и здруженим тактичким вежбама на којима се тренирао будуће намене 63. падобранске бригаде. До 1968. године падобранци су учествовали на свега десетак здружених тактичких вежби. Зато је од 1969. до 1975. године 63. падобранска бригада учествовала је на око 70 таквих вежби (Крстић 2005, 32).

У војном смислу већ су сазрели материјални и технички услови да се оствари идеја стварања јединице специјалне намене која би обављала сложеније задатке. Захваљујући прелиминарно студијском истраживању и истраживањима за извршавање специјалних борбених задатака, формирана је јединица јачине једног вода која је носила формацијски назив – специјална падобранско-диверзантска група (СПДГ). Деловала је као самостални вод и била истраживана директно команданту 63. падобранске бригаде. То је прва формацијска јединица која је у целини била оспособљена за специјалне десантне. За њу јединицу су одабрани војници са по више стогодина скокова, односно великим падобранским искуством“ (Крстић 2005, 42).

На вежби у околини Краљева СПДГ је имао своју „промоцију“. Тада је изведена тактичка вежба којој је претходио специјални десант. Овај десант подразумева скокове крилом (тип падобрана) и искакање са већих висина са ниским или високим отварањем. Скокови се изводе на терене малих димензија са препрекама у околини, или чак на равне кровове зграда, што је и додатна могућност у употреби падобранских јединица.

Са већим захтевима кад су у питању падобрански скокови створена је нова генерација падобранаца, која је имала велику снагу за остварење врхунских спортских и војних резултата. Старешине су завршавале, након основне и више падобранску обуку, односно оспособљавале се за извођење специјалних десанта, да бикасније оформљен и курс падобранских инструктора.

Од свог формирања 63. падобранска бригада најдуже је провела у саставу Ратног ваздухопловства. Зона одговорности јединице обухватала је читаву територију Југославије. (Крстић 2005, 45).

Од 1990. године 63. падобранска, променом формације, постала је специјална јединица у чијем домену је спадало извршење борбених задатака извиђачке и диверзантске природе у противничковој позадини. У исто време сворена је и могућност увођења у састав бригаде и професионалних војника. Специјална падобранска диверзантска група представљала је основ за стварање професионалне јединице. тако је 1990. године формирана прва професионална јединица у тадашњој Југословенској народној армији - противдиверзантски вод (ПДВ), коју су чиниле старешине, али и војници по уговору. Овај вод постао је окосница професионализације јединице.

„Када је реч о намени и задацима 63. падобранске бригаде, велика рекрејивна група је 7. августа 1992. године. Тада је формиран Корпус

специјалних јединица Војске Југославије. Окосницу Корпуса чиниле су: 63. њабобранска бригада, зајим новоформирана 72. специјална бригада, Прва оклојна бригада и Гардијска моборизована бригада. Команда Корпуса и све јединице базирале су у Београду и околини, једино је 63. њабобранска бригада остала у Нишу, где је и пре тога била.

Време од 1992. до 1998. године било је обележено сталним унапређењем формације нижих јединица у оквиру 63. њабобранске брикаде. Тежиште је било на увођењу професионалних формацијских места на више више дужности у свим јединицама брикаде.

Након шестогодишње искуства, 1993. године проивдиверзантски вод мења намену и прераста у вод службе трајања и спасавања (вод СТС). Током рата њабобранци су вршили борбено трајање и спасавање ишло са јединицама које су њоседно формирали као привремени састав. Пракса је њоказала њошреду за њостиојањем њакве професионалне специјализоване јединице.

Пререструктурисање јединица унутар њабобранске брикаде добија своје јасне обресе већ током 1994. године. Чеште, као основне јединице 63. њабобранске брикаде, добијају назив њабобранско-диверзантско-извиђачке, ишло је и било у складу са њиховом дошадашњом основном наменом и обуком. Уједно је Команда брикаде њроширила своју формацију мноо већим бројем официра.

Поред војностручне осњособљености, један од основних критеријума за њапредовање официра и њихов улазак у команду био је завршен курс инструктора њабобранства. До тог времена њостиинуило је да цео професионални састав буде осњособљен за специјалне десанте и скокове са задршком коришћењем њабобрана њиша крило. Такав принцип рада је задржан до данас. За разлику од раније времена, када је бригада имала свега 10 одсто професионалаца, искључиво њодофицира и официра, данас 63. њабобранска бригада има 80 одсто професионалаца у кайеотији старешина и војника њо увору.“ (Крстић 2005, 47-48)

Корпус специјалних јединица расформиран је 1999. године, пред почетак НАТО агресије. Бригада је враћена у састав Ратног ваздухопловства, иако је током читавог периода борбених дејстава ангажована у зони Треће армије. Највећи део бригаде био је препотчињен Приштинском корпусу. Вод службе трагања и спасавања обављао је задатке у оквиру ваздухопловних јединица.

„Непосредно након рата, у августу 1999. године, бригада је поново враћена у структуру јединица Коинене војске и бива пошчињена Команди Треће армије. Функционисање унутар бригаде остало је непромењено. Пагодбрански скокови су планирани и извођени у сарадњи са јединицама Райној ваздухопловства. Даљом рационализацијом штабне Војске Југославије и укидањем оперативно-стратешких група ранија армија почела је 2002. године, бр. пагодбранска бригада, заједно са другим специјалним јединицама унутар Војске, бива пошчињена Генералштаба (Крстић 2005, 47-49).

Превасходна намена бр. пагодбранске бригаде је обављање задатака у позадини непријатеља. Од квалитета борбене обуке зависи и ниво особљености јединице за обављање наменских задатака. Током борбене обуке, поред тактичке, ватрене и физичке обуке, припадници бр. пагодбранске бригаде овладавају и различитим вештинама које су неопходне диверзанцима и извиђачима.

Систем командовања посебно је усавршен за рад у различитим борбеним условима, уз велику коришћење уређаја за везу. Основни циљ обучавања старшина из Команде бригаде јесте да се постигне ниво њихове особљености да правилно процене борбену ситуацију, донесу правилне одлуке и успешно командују пошчињеним јединицама у свим борбеним условима. На годишњем нивоу планирају се методско-показне вежбе, штабне рајне вежбе и разна група занимања, чиме стичу догађајно искуство. На тим вежбама се разрађују различити планови борбене уједињене јединице (Крстић 2005, 51).

Подразумева се да је најважнија специјалистичка обука у бр. бригади управо пагодбранска, где се сви војници особљавају за скакање помоћу пагодбрана из разних типова ваздухоплова. Захваљујући темељним припремама војника и старшина пред сваки скок, број повреда и ванредних догађаја смањен је на минимум. Према неким показатељима, проценуално у односу на број скокова безбедности на скоку је изнад светских стандарда.

Шездесет према пагодбранска бригада данас има у свом саставу високообразоване професионалце, који говоре више страних језика и имају висока стручна и техничка знања за коришћење савремене информатичке, комуникационе и друге софистициране технике. Уједно се спроводе разни курсеви за извршење мировних задатака у пријатељском и непријатељском окружењу.“ (Крстић 2005, 55)

БОРБЕНА ДЕЈСТВА

Почетак оружаних сукоба на територији СФРЈ затекао је јединицу у саставу Ратног ваздухопловства. Први пут је бригада борбено ангажована 26. јуна 1991. године, што се и данас обележава као празник ветерана 63. падобранске

Током сукоба 1991. и 1992. године падобранска бригада извршила је укупно 135 различитих борбених задатака, почев од класичних борбених, преко безбедносних и обавештајних, до специјалних.

Словенија

Свој први задатак бригада је извршила на аеродрому „Церкле“, као обезбеђење у циљу очувања војне имовине. Падобранска борбена група састављена је била углавном од старешина, али и рочних војника. Незаобилазни су били и професионални припадници тада тек формираног противдиверзантског вода. У овим акцијама бригада је поднела и своје прве губитке, што је и повод за установљавање беретке црвене доје.

Плесо

На аеродрому „Плесо“ падобранци суборавили од јула до децембра 1991. године. Тамошња падобранска борбена група била је на располагању команданту 479. ваздухопловне базе. Осим што су обезбеђивали аеродром и правце полетања и слетања авиона, падобранци су прикупљали интензивно податке о непријатељу. То је време интензивних сукоба на простору Славоније, нарочито Вуковара. Када је Вараждински корпус предат Хрватима, логично је било за очекивати и напад на „Плесо“, с обзиром на његов стратешки значај.

„Та падобранска борбена група највише је познатија у јавности по акцији популарно названој «Кикаш». Реч је о једној великој зајени наоружања и војне опреме из Боинга 707 које је било намењено хрватским паравојним формацијама. Била је то организована акција коју су извели припадници РВ и ПВО у чијем саставу су били и падобранци.

Карло лејтелицу Ујангске команије, у којој је хрватски обавештајцац Кикаш довозио наоружање, принудно су приземљили авиони Југословенској рајној ваздухопловства. Брзом акцијом авионом су

овладали њагодбранци. Терети који је превозио био је драгоцена заилена савременој њешадијској наоружања и друје војне ойреме. Заилењен је и каріо авион, јер је превозио нелеіалан ішерей.

Један од биіних задатака који су на Аеродрому “Плесо” извршавали њагодбранци било је обезбеђење извлачења средстава и веће дроја ваздухойлова из Ваздухойловној завода «Змај». Све іе активностии њагодбранске борбене ірује давале су сійалном саставу ваздухойловне базе догатуу самоувереності да издрже у најіежим іренуцима.“ (Крсійић 2005, 85-87)

Земуник

На Аеродрому “Земуник” код Задра пагодбранци су од јула 1991. године, до маја 1992. године ангажовани били у извиђању ширег реона аеодрома, а извођена је и обука у 84. ваздухопловној бази. Аеродром је опкољен био хрватском војском, тако да је одбрана организована у складу са конфигурацијом терена. Према тврдњама командира борбене групе, био је то школски пример организације одбране на крашком терену.

„Прва мера је била да се макија око ойраде аеродрома ірокрчи до ширине од око сійо мейара, довољно да се нико неоіажено не може іриближити аеродрому. Заіим је уследило зайречавање ішерена іроіивіешадијским минама, а іа минска іоља су іравилно обележена са видним знаковима уіозорења. Након іоіа аеродром је моіла да одбрани и мања борбена іруја оріанализована іо сійстему ойіорних іачака са којих су коніролисани сви іравци. Један од биіних іринциіа іақве оріанизације одбране било је одвраћање іроіивника од аіресивних намера. Тако су својим ірисусівом и ірименом основних начела іакііке, њагодбранци одвраіили іроіивника од аіресивніјеј деловања и дирекіјној найада на аеродром, шійо је вишесіруко уіициало на јачање борбеној морала іриіадника осіалих јединица.

Таквим радом њагодбранска борбена іруја је врло дрзо іреузела у своју надлежності оііваривање іоседних мера обезбеђења аеродрома. Ту борбену ірују су іреіежно чинили рочни војници маріовске іенерације, који су заједно са својим командирима іоказали да задатіке извршавају веома усіешно іоіуіі ірофесионалца.“ (Крсійић 2005, 87-89)
О акцијама на Земунуку наводи се даље:

„У складу са каснијим развојем догађаја, на ширем простору Хрватске и тадашње Републике Српске Крајине, појачало се и дејство хрватских паравојних формација према аеродрому. Убрзо се појавила безбедносна ситуација на терену и тиме доданих дејства није дозвољавао одмор. Дешавало се да делови пагодбранске борбене групе буду ангажовани на више праваца и више пута у току дана. Реч је углавном о задацима специјалне намене. Велики број задатака који су се радили у континуитету без објективних могућности да се изврши смена људства, довели су до тога да су поједини официри и подофицири провели на задатку без дана одмора седам до осам месеци. При том преобама имају у виду најрезанја којима су били изложени свакодневно и ситуације високој ризика.

Та изузетна група пагодбранаца обавила је двадесетак високоризичних борбених задатака, нажалост уз жртве. Поинули су тројица старешина, два војника, а тројица су рањена. Двојица припадника јединице су у току тих акција заробљена и касније размењена након преговора са хрватском страном. Оно што је било својствено за пагодбранце у том времену, а касније се додатно потврђивало, био је податак да су старешине проценуално доста страдале, што се никако није уклајало у стандартисту радова који су вођени у свету. То је показатељ да су старешине увек биле са својим војницима на најтежим задацима, што је ризик специјалних јединица који сваки припадник добровољно прихвата. Као што је то на пагодбранском скоку, тако је и приликом борбеној ангажовања, старешина увек иде први.“ (Крстић 2005, 87-89).

Босна и Херцеговина

На територији Босне и Херцеговине пагодбранци су боравили од почетка јула 1991. до средине маја 1992. године и званичног извлачења Војске Југославије из ове републике, извршавајући наменске задатке. У ове акције укључена је била пагодбранска борбена група “Бихаћ”, гравитирајући ка хрватској граници, где су у јеку били оружани сукоби. Ова борбена група извршавала је најсложеније задатке, често и оне ненаменске. Од многобројних акција издвојимо решавање ризикантног разоружања паравојних формација у реону планине Пљешевце.

Међутим, ратна дејства на овим просторима захтевала су далеко веће снаге од оних којим је борбена група располагала. Убрзо је на аеродрому „Удбине“ формирана нова група која је на том простору боравила од новембра 1991. до средине априла 1992. године. Ову групу чинили су рочни војници и резервни састав, а задаци су били извиђање, служба трагања и спасавања, као и обезбеђење објеката и лица.

У реону Мостара задаци 63. падобранске бригаде везани су за два периода. Први је обухватао време од доласка у Мстар, а обухватао је контролу аеродрома и хелидрома, до избијања рата у Босни и Херцеговини. Други период односи се на борбена дејства током којих је међу падобранцима било губитака. Ова група састављена је била од старешина, рочних војника и мањег броја војника по угово, као и резервиста. Посебну пажњу током овог периода значајна акција јесте извлачење војника из касарне у Чапљини.

О акцијама на осталим стратегијским објектима на простору Босне и Херцеговине наводи се:

„Своју мисију на Аеродрому “Рајловац» и нешто касније на “Буџмиру”, падобранци су зайочели почетком априла 1992. године. Задаци су били слични као и код осталих падобранских бордених трупа, извиђачки и противтерористички у ширим рејонима аеродрома и у околини Сарајева. Група је обавила више специјалних задатака и омогућила је безбедно извлачење цивила и војних лица из Сарајева који су се масовно евакуисали преко Аеродрома “Буџмир”. На тим задацима био је укључен и један број војника на одслужењу војног рока. Својом храброшћу, дисциплином, пожртвовањем и обученошћу досишли су границу професионалаца и ветерана.

Није било лако постићи све постављене циљеве и задатке током рата на широком простору претходне Југославије. Било је то време када су се стицала и калила прва рајна искуства, потврђивала претходна знања и изражила нова решења. Поготово да ниједан војни објекат који су обезбеђивали падобранци 63. падобранске бригаде није био у руке непријатељу, довољан је доказ успеха.

У ситуацији када се држава распада и када пропадају сви дошаташњи идеали, било је тешко очувати морал припадника јединице који су се до деловима ангажовали на простору целе СФРЈ. Захваљујући старешинском кадру који је у критичним тренуцима деловао одлучно, и кодексу частни и храбрости свих припадника бригаде који су јој увек били привржени, морал је и у најтежим ситуацијама остао за дивљење.

Према урађеним анализама из тог времена, највише је, заправо, било дугогодишње ангажовање припадника јединице на задацима, без могућности замене и одмора. Уједно су те анализе показале да нису довољни врхунска обука и висок морал, већ да је непосредно јединицу опремили савременим борбеним средствима и опремом и повећали број професионалних припадника у бригади у односу на број војника на одслужењу војног рока.“ (Крстић 2005, 104-105)

Рат је за припаднике 63. падобранске бригаде завршен крајем маја 1992. године, када су извучени преостали делови борбене групе из Мостара. Након формалног завршетка сукоба у Босни 1995. године, прилике на граници захтевале су ангажовање падобранских група, тако да је од 1993. до 1996. године бригада имала одређене губитке у тим сукобима.

Косово и Метохија

У току 1998. године појачано деловање терориста на Косову и Метохији условило је ангажовање падобранске борбене групе, која је препотчињена команданту Треће армије. Борбене задатке група је изводила на простору Јуничких планина, у садејству са граничним јединицама.

У току лета 1998. године, падобранци су на простору Косова и Метохије извели низ специјалних задатака, врло успешно. Бројне терористичке групе су разбијене, а заплена је и већа количина наоружања, кријумчарена са територије Албаније. О дејствима у овом периоду изнето је следеће:

„Падобранска група је више пута учествовала у акцијама деблокаде из окружења јединица Војске Југославије, пре свега граничара и извиђача који су обезбеђивали границу. Падобранци су на југословенско-албанској граници на одронцима Јуничке планине, извиђачко-предајним дејствима открили више шпиритско-терористичких група и база и пресекли више терористичких канала за убацивање терориста и оружја са територије Албаније на Косово и Метохију. Забележено је да су падобранци у више наврата бужали помоћ старим и немоћним особама албанске националности у граничним местима и обезбедили њихово здрињавање у хуманитарним организацијама.

Током ангажовања у рејону Јуничке планине осигурена је и брајска повезаност са монасима средњовековној манастира Високи Дечани, који су неколико година касније били дародавци прве иконе „Покров

пресвете Богородице“ у часті обележавања славе 63. пагодбранске бригаде.“ (Крстић 2005, 114)

У овим акцијама бригада, нажалост, није прошла без губитака. О томе је дато и сведочење:

„Из времена одбране државне границе према Албанији током 1998. године пагодбранци носе једно крваво сећања на стварање својих сабораца. Током једне акције поинули су начелник Штаба бригае војвоковник Горан Остојић, командант борбене групе, затим водник прве класе Срђан Станчевић, резервни водник прве класе Драган Душанић и војник Радош Церовић. Било је то 28. јула 1998. године.

Реч је о догађају који је болно одјекнуо у јавности, јер је Горан Остојић био изузетан човек и сјајан старешина, професионалац високог ауторитета, свестрани спортиста, човек кога су многи познавали. Лансиране су многе приче, колале су разне претпоставке и полуприне. Чињеница да су елитни војници настрадали у сукобу са терористима додало је отворило простор за нагањања и несигурне анализе.

Заправо, пагодбранска борбена група је ушла у војвојну окружење. Пагодбранци по својој намени иначе и иду у дубину противничких снага и задатке улавном и извршавају у окружењу. Њихова главна предност над противником је изненађење, које се остварује айсолућном тајношћу рада. Али и најбоље планиране борбене акције и операције, када је реч о извиђачким и противтерористичким дејствима, носе са собом висок ризик и неизвесност.

Горан Остојић је поину водећи групу на задатак, са циљем да овлада висом Гуновац изнад села Јасићи. Циљ посетања објекта Гуновац био је да се открију нови и војводе до тада постојећи подаци о Јунику као једном од најјачих терористичких центара у Метохији, све с циљем даље спровођења противтерористичких операција на простору Јуничке планине дуж границе са Албанијом.

У току акције наређено је да се извуче, јер су снаге шиптарских терориста добиле ојачања и постојала је опасност да група пагодбранаца буде окружена. Остојићева група налетела је на заседу многа бројније групе терориста. Једним од првих терористичких рафала попућен је Горан у бочну десну страну испод уха. Било је то место које анцирни прслук није шипио. На лицу места је остао мртав. Остали борци су кружно обезбедили мртвој команданти борбене групе

и прихватили борбу са терористима. Том приликом нанети су тубици и нехријатељу и они су се убрзо повукли у дубину шуме.

Остале групе су кристализале у помоћ. Уз непрекидну борбу са новим терористичким снамама шело Горана Остојића је извучено и пребачено према Караули Кошаре. У међувремену, у току извлачења, истиа група је, након саг до саг и по од Горанове погубије, улетела ојет у заседу. Најјача ватра отворена је на групу у којој су били резервни водник прве класе Драган Душанић, војник Радош Церовић и водник прве класе Срђан Спанчевић. Они су поинули у крвавој борби са блиској одстојања.“ (Крстић 2005, 115-116)

НАТО агресија на СРЈ

Агресија НАТО пакта на Савезну Републику Југославију отпочела је 24. март 1999. године и трајала до 10. јуна. Припадници 63. падобранске бригаде узели су учешће у ратним дејствима, извршавајући задатке углавном на територији Косова и Метохије. О акцијама ове јединице у рату често су испредана разне приче, на нивоу нагађања. Специјална дејства остала су енигма, с обзиром на њихову деликатност. Након рата бригада је похваљена од команданта Треће лрмије, да би на јесен 1999. године одликована од стране председника републике Орденом народног хероја, највишим одликовањем које је додељивано у Југославији. Овај орден признање је падобранцима за учешће на најкритичнијим местима и успех у извршавању постављених задатака. Поред тога, петорица старешина добила су Орден за храброст, осамнаест старешина је ванредно унапређено, а више од стотину старешина и војника добило је одликовања, медаље и похвале. У овај број убрајамо и читаву генерацију војника март 1998. године, која је изнела терет у сукобима и акцијама бригаде.

Пред почетак рата расформиран је Корпус специјалних снага, а 63. падобранска бригада прешла је у састав Ратног ваздухопловства.

„Велико рајно искуство већ су имали, поживника су добро познавали, а планови за ангажовање били су прецизни и, уједно, алтернативни. Чекао се само сигнал. Рејони распореда били су већ припремљени. Први задатак био је да се сачувају људи и борбена средства за дуготрајну борбу. Тако су прве домбе које су шале на нишки аеродром поодиле само израдне објекте и зраде за смештај људи и технике. «Црвене беретке» су већ биле далеко, размештене по свим принципима да преживе и да

се дугоијрајно बारे. Према плановима, требало је да се ангажују на главним правцима најада иопенцијалној ироштивника. Било је само иишање одакле ће неиријашељ најре да удари.“ (Кршић 2005, 121).

Највећи део бригаде био је ангажован у борбама на Косову и Метохији. У позадини, јединица је изводила обуку са најмлађом генерацијом војника, према ратном плану и програму. Поред тога, део јединице обављао је задатке трагања и спасавања пилота, за потребе Ратног ваздухопловства.

„Долазак на иадине Јуничких планина према албанској ираници био је на извесан начин рејриза њиховој ирејходној ангажовања на задацима обезбеђивања државне иранице. Терен су одлично познавали, јер су током 1998. године то иречешљали скоро сваки камен. За то време веже их и болно сећање на шадашњеи начелника Шшада иошукновника Горана Ошјојића, и још иројицу друова који су иоинули на борбеном задатку. Иронијом судбине, и ше 1999. године је начелник Шшада бриаде мајор Видоје Ковачевић иешко рањен, са иоследицама ирајној инвалидишети у рејону Карауле «Кошаре», само неколико километара даље од места ланској ираичној доађаја.“ (Кршић 2005, 123).

Примери погинулих и рањених старешина потврђују њихову пожртвованост и повезаност са својим војницима, без обзира на чин и формацијску дужност.

Што се обуке младе генерације војника тиче, она је извођена према плану и програму у ратним условима, а тежиште се базирало на специјалним дејствима, односно на диверзантском, извиђачком и противтерористичком сегменту специјалне обуке.

Дејства НАТО-а по нишком аеродрому

У току тромесечних борбених дејстава, авијација НАТО пакта гађала је циљеве на аеродрому у Нишу, оштетивши при томе бројне објекте и инфраструктуру падобранске бригаде. Непосредно пре почетка агресије магацини бригаде безбедно су измештени на безбедне локације, тако да су губици у материјалним средствима били минимални. Од објеката уништен је хангар за паковање падобрана, као и неколико објеката за становање.

„Прва авионска бомба пала је на нишки аеродром 25. маја, а иоследња 30. маја 1999. године. Дејствовано је 18 иуша борбеном авијацијом и једном кршарећим ракетима. Бачено је више од 200 тона бомби и 76 конијејнера касејних бомби. Према званичним иодацима,

у рејон аеродрома било је 77 вођених авиобомби тежине од 500 до 1.000 килограма, зајим 586 невођених ракета од 250 килограма, чејири невођене ракете од по 1.000 килограма, 76 контејнера са по 205 комада касетних бомби, односно 15.580 комада касетних бомби.

У тим дејствима су пошито уништена 33 аеродромска објекта, а већа и мања оштећења претрпело је 78 објеката. Уништена је комплетна инфраструктура аеродрома, укључујући и бетонску и правнају полетно-слетну стазу, зајим стазе за вожење, аеродромска контрола лета, авио и аудио-радионица, складишта погонског горива и удојних средстава, те сви остали хангари. Оштећена је високонапонска и нисконапонска електрична мрежа, телефонска инсталација и водовод, канализација, шоловод, саобраћајнице на аеродрому и други објекти.“ (Крстић 2005, 128-129)

ЗАКЉУЧАК

У борбеним дејствима 1999. године 63. падобранска бригада ангажована је на више различитих праваца и постављене задатке извршавала врло професионално, при чему је успела да сачува људство и технику. Командни кадар јединица бригаде (борбених група) показао се умешан у руковођењу у сложеним борбеним условима.

Што се тиче мобилизације резервног састава, упркос тешкоћама у самим ратним условима, обављена је прилично успешно. већина резервиста јављала се у бригаду и без формалног позива, а пријавио се и један број добровољаца. У периоду тромесечног рата, бројно стање 63. падобранске бригаде износило је више од стопроцентне попуњености.

Велика пажња у бригади придавана је обавештајном обезбеђењу, као и психолошкој припреми приликом извршења задатака. Затим, мора се узети у обзир и одлично санитарско обезбеђење, при чему је медицинско особље бригаде показало, поред стручности, висок степен храбрости и пожртвовања.

Уколико се анализирају борбени задаци, закључиће се да у току борбеног ангажовања бригаде у периоду 1991.-1999. година, њене јединице нису никада организоване на исти начин. Приликом сваког задатка формирана је адекватна борбена група која је припремана у зависности од природе задатака, што је важило и за избор људства.

ИЗВОРИ

ВА: Војни архив
Пописник 17 (П 17) фонд Војске Краљевине Југославије

ЛИТЕРАТУРА

1. -Бабац 2006: Душан Бабац, Специјалне јединице југословенске војске у Априлском рату, Београд: Еволута, 2006.
2. -Влачић, Мицевски 2023: Славиша Влачић, Милан Мицевски: Школовање војних летача у Панчеву 1938-1949, Панчево: Art Vision, 2023.
3. -Јовић 1995: Стојан Јовић, Југословенско падобранство 1929-1990, Горњи Милановац: Дечје новине, 1995.
4. -Јовић 2004: Стојан Јовић, *63. њагодбранска 1953-1977*, Београд: Тетра ГМ, 2004.
5. -Крстић 2005: Владица Крстић, Војници са две заклетве, Београд: Новинско-издавачки центар Војска, 2005.
6. -Митровић 2002: Митар Митровић, Ветерани-освајачи плавог неба, Београд: Удружење пензионисаних војних летача и падобранаца, 2002.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

614.8.06:355(497.1)"1999"(082)
341.231.1(082)
341.311(497.1)"1999"(082)
355.4(497.1-651.2)"1999"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни skup NATO agresija na SRJ (Republiku Srbiju) - da se večno pamti (2024 ; Beograd)

Zbornik radova / Међународни научни skup NATO agresija na SRJ (Republiku Srbiju) - da se večno pamti, Beograd, 2024. ; [urednik Miodrag Gordić]. - Beograd : Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Fakultet za poslovne studije i pravo : Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo ; Priština [tj.] Leposavić : Institut za srpsku kulturu, 2024 (Beograd : Draslar list). - 523 str. : ilustr. ; 25 cm

Na spor. nasl. str.: Proceedings. - Tekstovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 50. - Str. 17-20: Predgovor / Miodrag Gordić = Foreword / Miodrag Gordić. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Abstracts.

ISBN 978-86-6102-136-7 (FPSP)

а) Животна средина -- НАТО агресија -- Последице --
Југославија (СР) -- 1999 -- Зборници б) Међународно право --
Злоупотреба -- Зборници в) Југославија -- НАТО агресија -- 1999
-- Зборници

COBISS.SR-ID 146953737

--